

Interview met de beheerder

MARCEL TAAL

Tussen nieuwe natuur bedenken en het uiteindelijk bewonderen zit een hoop werk. Vreemd genoeg wordt er zelden geschreven over de praktische problemen die bij de uitvoering van natuurontwikkelingsprojecten opduiken. Een ander probleem is, dat de aanblik van een afgegraven vallei wel eens onbegrip kan opleveren bij duinwandelaars. Ik maakte daarom een afspraak met twee Noordhollandse duinbeheerders die zich niet met de planning, maar met de uitvoering bezighouden. Frans Nieuwenhuizen van Staatsbosbeheer en Leon Terlouw van het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) gaven mij wat geluiden uit de praktijk.

Natuurontwikkeling is in, zo lijkt het wel. In 1990 kwam de regering met het Natuurbeleidsplan en sindsdien zijn er aardige bedragen beschikbaar gekomen. Daardoor bestaat het gevaar dat iedereen dat geld gaat gebruiken om met een modieus en pragmatisch tintje invulling te geven aan traditioneel beheer. Leon en Frans zien de scheidslijn tussen natuurbeheer en -ontwikkeling niet zo scherp. Beiden zijn ook zulke ervaren beheerders dat ze zich niet laten meeslepen door trends. Zo'n trend was volgens Frans de begrazingsprojecten die enkele jaren terug in grote getale werden gestart: "We zijn er inmiddels achter gekomen dat het niet zo maar kan en dat er een maximum aantal dieren voor een begrazingsproject is." Tegelijkertijd vraagt hij zich af of al die vernattingen niet ook een gril van de tijd zijn. "Tegenwoordig zijn veel nieuwe projecten gebaseerd op afgraven en/of waterstanden omhoog brengen zodat 'er altijd water staat'." De beide heren hebben dan ook aanvankelijk de opstelling die past bij mensen die het in de praktijk voor elkaar moeten boksen. Een opstelling als "wat jullie natuurontwikkeling vinden, vinden wij

Leon Terlouw (links) en Frans Nieuwenhuizen in de Schoorlse duinen (foto: Marcel Taal).

ook wel natuurontwikkeling, zolang het werk maar gebeurt" is wel zo verfrissend. Tijdens het gesprek loopt vooral Leon moeiteloos van echte natuurbouw-projecten via het afplaggen van vergraste heide naar een stuk grootschalig maaibeheer. Frans daarover: "Wat ook handig is, is dat natuurontwikkeling soms simpelweg het nalaten is van het één of ander. Willen we meer laten stuiven, dan komt het er vaak gewoon op neer dat we bijvoorbeeld minder helm inplanten. Dat scheelt mankracht die we elders hard nodig hebben."

Aannemers

Een natuurontwikkelingsproject gaat nogal eens samen met veel grondverzet. Een bulldozer schuift het zand opzij of een graafmachine plagt wat grond af. Dat is meestal specialistenwerk, want een duinbeheerder heeft niet van dat grote materieel in de schuur staan. Ik vroeg me af of de aannemer,

Een nat 1994 zorgde voor waterstanden die soms lastig zijn voor duinbezoekers (foto: Marcel Taal).

Gekapt naaldbos geeft niet elke duinbezoeker een vrolijke aanblik (foto: Frans Nieuwenhuizen).

die daarvoor wordt ingehuurd, misschien eerst een cursus omgaan met de natuur krijgt. Ontstaan er geen misverstanden omdat een duingebied nu eenmaal wat anders is dan een bouwput? Staatsbosbeheer heeft weinig problemen gehad, maar daarvoor heeft er tijdens het graafwerk in de Pirola-vallei nabij Hargen vrijwel permanent een hydroloog naast de aannemer gestaan. Leon Terlouw herinnert zich ook geen grote problemen, maar kan met plezier vertellen over wat kleine misverstandjes:

“Bij het Kikkendel moesten voor de graafwerkzaamheden even de grondwaterstanden omlaag, daarom spraken we af dat het even ‘gebronneerd’ moest worden. Toen ik later kwam kijken, bleek de aannemer een drain door de bodem te hebben gefreesd. En dat terwijl ik een paar kleine putjes in gedachten had. Met zo’n drain ploeg je wat grond om en dat verstoort de bodem. Dat was niet de bedoeling aangezien het project slechts afgraven van bemeste grond bovenop een verder ongeschonden vallei inhield. Tja, dan sta je even raar te kijken, maar het heeft uiteindelijk wel goed uitgepakt: er is weinig schade en het stukje omgewoelde grond kent nu een iets andere vegetatie dan de directe omgeving. Dat is ook wel aardig voor de kleinschalige afwisseling.

In geval van een afgraving worden de details van de vormgeving tijdens het werk gemaakt. We weten de gemiddelde grondwaterstand en bepalen van daaruit de hoogste en laagste punten. Er staat dan altijd wel een PWN-medewerker bij om aanwijzingen te geven. Op den duur gaan de mensen trouwens ook met je meedenken. Zo gebeurde het eens dat ik de bestuurder van een graafmachine, die net een strakke, min of meer flauwe helling had gemaakt (één op vier, één op acht, je kent dat wel), vertelde dat hij bij ons niet zo rechtlijnig behoefde te werken. Hij kreeg er al gauw lol in om een mooi duinachtig reliëf te graven. Op een gegeven moment vertelde zo’n bestuurder me trots dat hij bij

een poeltje een stukje had gemaakt waar ‘de eenden in het zonnetje konden zitten’. De communicatie met de uitvoerders loopt dus wel goed.”

Leon vervolgt later: “We werken trouwens niet altijd met groot materieel, want kleine apparaten zijn in het algemeen wat natuurvriendelijker. Bij een plagproject hebben we een klein graafmachientje ingezet dat alleen de meest vergraste delen ertussen uit haalde. Bovendien kon die machine het reliëf van het terrein veel beter volgen.” Helaas is dat wel een stuk duurder en bij de Pirola-vallei moest Staatsbosbeheer toch echt met grotere machines werken. Maar heel kleinschalig kan bij hen ook. Vol trots vertelt Frans over een stukje bij de Pirola-vallei dat met de hand is afgeplagd door leden van een organisatie voor vrijwillig landschapsbeheer. “Een prachtig resultaat, daar ben ik echt weg van.”

Medewerkers

Of je het natuurontwikkeling noemt of niet, de inzichten in duinbeheer zijn de laatste tijd nogal veranderd. Ik vroeg me af of dat extra uitleg vraagt aan sommige medewerkers van Staatsbosbeheer of PWN. Het voorbeeld van een trouwe helmplanter die gewoon doorgaat met helmplanten terwijl Rijkswaterstaat het starre zeerepbeheer heeft losgelaten stond mij voor ogen. Bij het PWN zijn wel cursussen gehouden om dat gewoontegedrag een beetje te vermijden. Leon Terlouw wijst erop dat je met respect om moet gaan met iemands traditie. “Zeker de inzichten van oudere werknemers veranderen je niet met een cursusje! En dat moet je begrijpen.”

Ook bij Staatsbosbeheer is er een sprekend voorbeeld. Frans: “De man die bij ons jarenlang de meeuwenkolonie onder zijn hoede had, had het niet eenvoudig toen het hem duidelijk werd dat de speciale bescherming daarvan verleden tijd was. Was het werk van die man al die jaren voor niets

...een trouwe helimplanter die gewoon doorgaat....
(foto: Ewout Staartjes).

geweest? Had hij toen niet kinderen met de natuur moeten laten kennismaken door ze af en toe een meeuwenet in de handen te duwen?" Natuurlijk wel, want zulk werk is heel nuttig geweest. Alleen zijn we tegenwoordig tot het inzicht gekomen dat de natuur er voor zichzelf is. De meeuwenetjes zijn er dus ook voor de vos. Leon zweeg.

Bezoekers

Een belangrijk praktijkprobleem lijkt mij ook de reaktie van de mensen die bijna dagelijks in het duin wandelen en fietsen, op al die werkzaamheden en veranderingen. Zowel Frans als Leon beaamt dat voorlichting een essentieel onderdeel van een natuurontwikkelingsproject is. In het uitleggen is Frans zeker het meest ervaren. Hij kan dan ook gebruik maken van, zoals hij het zelf noemt, een "machtig medium" als de plaatselijke krant. Hijzelf daarover: "Voordat we opvallende ingrepen

gaan uitvoeren, schrijf ik altijd iets in De Duinstreek. We hebben als Staatsbosbeheer Schoorl al jaren een eigen hoekje in dat blad. Daarnaast willen we er nog wel eens een informatie-avond met dia's aan vastknopen. De belangstelling voor die bijeenkomsten is altijd groot. Het doet me plezier te merken dat mensen zich zo betrokken voelen bij het gebied. Daar steek ik graag een stukje energie in. Zo ga ik ook wel eens op pad voor een speciale excursie. Als je dan bij zo'n net gegraven zandvlakte staat, is het je taak de mensen ervan te overtuigen dat het er over vijf jaar echt heel mooi uitziet. Gelukkig merk je dat elk jaar minder mensen kritiek uiten op zo'n project." Belofte maakt echter schuld, want als je ervoor hebt gekozen de mensen altijd goed over je plannen te informeren, mag je dat natuurlijk niet een keer vergeten. Frans vertelt desgewenst dat hij eens had nagelaten te schrijven over bomen die uit een heideveld zouden worden verwijderd: "Meteen hadden we problemen omdat men verhaal kwam halen. Dat lijkt me terecht, want voor de bezoekers zijn het 'hun bomen'. Dus, als we nu bankjes plaatsen van een houtsoort die niet gebeitst hoeft te worden, melden we dat ook. Zodra de mensen begrijpen dat je daarmee het gebruik van hardhout terugdringt, accepteren ze dergelijke banken."

Het PWN gebruikt de plaatselijke krant wat minder, maar is zich ook bewust van het belang van het contact met het publiek. "Eén van de uitingen daarvan is ons nieuwe bezoekerscentrum de Hoep. Maar we geven ook op andere wijze voorlichting over het beheer. Dat geldt zeker bij ingrijpende werkzaamheden, zoals binnenkort de regeneratie van de winkanalen in Bergen. We gaan dan gebruik maken van mobiele kleine info-panelen."

Natte boel

De mensen verwachten na al die voorlichting dat het ook echt mooi wordt. Wat dat betreft, helpt het natte jaar 1994 de beheerder behoorlijk. De waterstanden zijn nu, eind november, uitzonderlijk hoog. Na de natte septembermaand kan 1994 wellicht als een record-nat-jaar in de boeken komen. In november zijn de grondwaterstanden normaal nog wat laag, maar dat is nu zeker niet zo. Leon illustreert dit door te vertellen dat in het Kokkendel het water tachtig centimeter hoger staat dan normaal.

Hierdoor ziet elke duinbeheerder zijn graafwerk ter vernatting snel beloond, met wel erg vochtige valleien. De duinbezoeker kan ook wat makkelijker overtuigd worden van de positieve uitwerking van al dat gerommel dat in het duin te zien was. Maar meer in het algemeen is het toch ook voor de grootste duinkenners een beetje afwachten wat er precies gebeurt. Als Frans het over de Pirola-vallei heeft, moet hij toegeven dat de zonnedauw die hij de mensen enkele jaren geleden beloofde, er nog niet is. "Dat heeft ook wel te maken met de schapen die er rondlopen, maar misschien nog wel meer met de enorme hoeveelheden meeuwen die de vallei heeft aangetrokken. Soms doet de natuur toch wat anders dan je zou verwachten. En dat is eigenlijk wel zo leuk."

De beloofde Zonnedauw is er niet gekomen (foto: Albert Salman).